

Janžek se je obrnil, oči pa ni več odprl, prehudo je bil zdelan, večerka na njivah ga je do kraja zmartrala. Zmartrani so bili tudi oča; prišli so s težkimi nogami, ko da bi jih še vedno vlačili po brazdah, za plugom; prišli so z laterno in visoko posvetili, da so lahko videli po celi štali in da je otroka na ujdreču zbodla svetloča skozi veke. Otrok se je še enkrat obrnil... in potegnil odejo nase; predjal je glavo, proč od svetloče, vek pa tudi zdaj ni odprl. Oča so šli za pregrajo, h kobili, položili roko na njo in jo odrinili.

»Hu-mi, Šarga!«

Kobila je prestopila in dvignila glavo. Otrok na ujdreču je slišal, kako je zdrsnilo drvo po jaslih, ko je nategnila kneftro; zatem je slišal očetove besede, kako so prigovarjale, in roko, kako je trepala po kobili in jo božala; bilo je, ko da bi jo, roko, videl.

»Zmartrana si, zmartrana, živinca! Lahko bi že legla, Šarga! Malo bi legla...«

Roke so trepale po plečih, šle so čez narasli život in ga božale... po celem napetem, poveselem trebuhu.

»Donosila si, Šarga, donosila... Maličko še, maličko boš še potrpeča, kmalu bo minilo...«

Roka, prava, je odšla pod trebuh, otipala otrdelo vime, napeta cecka in iztisnila mleko; dva trikrat je štrnilo po nâstelji... in kobila je začela prestopicati.

»Ščegetljiva si, ščegetljiva, kobilca... Mlado si še, prvična, prvesnica... Se boš že navadila, tudi na czeaka... Se boš pač morala privaditi... Nič ne pomaga...«

Roka je prenehala z molžo, znova je potrepala kobilo, po križu, po... — znenada pa so oča zavzdihnili.

»Samo, da bi še to šlo po sreči!«

Janžek je vedel, oča so mislili na czeaka, na žrebička — vse po hramu, z otroki vred, je čakalo nanj.

Zatem so oča šli; prišli so do vrat in se še enkrat obrnili, še enkrat so dvignili laterno, posvetili po živini in še enkrat povedali, prvo proti živadi, proti kravam, in drugo proti kobili:

»Kar ležite, zmartrane ste! Hvala bogu, da smo zorali... Ti, Šarga, ti bi tudi lahko legla... Zmartrana si... Saj vemo, da si se zmartrala, ali drugače ne gre, vsi se moramo martrati, če čemo živeti, je že tako

po naših grabah. No, zate je še boljše, da si se zmartrala, laže boš povrgla...»

In oča so odsvetili. Zapahnilo so vrata, samo hladnoča je še ostala za njimi; zalezla se je, tačas ko so stali med vrati in pogovarjali kobilu, po zatoihem prostoru in vse do ujdrea. Zatem je kobila nekajkrat teško izdihnila, ko da bi jo dajala naduha; prestopicala je, kakor da bi se pripravljala, da leže, ali legla ni... ves čas ni legla...

Janžek se je obrnil na trebuh, potegnil odejo čez hrbet in čez glavo, podložil predjane roke pod čelo — hlad mu je docela pregnal spanec — in znova zatisknil veke, skrb se je sama od sebe zalezla vanj. Vlekel je na ušesa kobiljo sapo, kobiljo prestopicanje... vsake svete kvatre je znova in znova začela s tem prestopicanjem... Prestopicala je z zadnjimi nogami... tudi po njivah je prestopicala; da sta le malo postala z oranjem, na vratnikih, že je začela privzdigovati noge, ko da bi se ji kršelj zaredili za kopiti... Tako se je potem tudi zgodilo tisto s konopljo in pri obračanju, Janžeka je lahko še zdaj zazeblo. Oča so do las pobledeli, tudi kaplje krvi niso imeli več na obrazu; ko da bi jih pri priči za polovico pobralo, je bilo. Njega, Janžeka, je stisnilo, vzelo mu je sapo... Še zdaj, ko je bila noč, ko je bil dan mimo, ko je bilo končano z oranjem in je bilo trpljenje in gonjačenje za njim, še zdaj ga je zazeblo, bilo mu je, da bi preklel klanec pod njivo in celi tisti ozki vratnik. Njive so pri njih do kraja nategovali, kolikor se je največ dalo, tole spodnjo njivo so nategnili skoraj do klanca, a on, ki je gonil, bi moral na tistih dveh vratnikovih stopinjah obrniti kobilu in kravi za njo, obenem pa skrbeti, da bi oče brazdo do kraja zorali. Ali zaradi tistega prekletega vratnika se je venomer dogajalo, da se je kobila pred klancem ustavila in da so konoplje popustile. Nič ni pomagalo, celo večerko je šlo tako: oče so kričali, otroku so se nabirale solze — ali vseeno, vedno se je kobila kako obrnila in se jela vračati, krave pa so izorale, so plug do kraja potegnile... in vse je bilo po sreči... In vse bi bilo po sreči, ko ne bi kobila — bilo je pri zadnjem ogonu in živina je bila zmartrana — prestopila branovleka in se zapletla med vprego. Jela je prestopicati, hotela je izmakniti nogo, ali vprega se ji je na neke viže do kraja zapletla. Začela je pobrcavati, da bi se izmotala, ali z vprego je bilo huje in huje, vse bolj se je zapletalo. Živina se je vznemirila, začela je lezti zadenski, proti klancu, bila je tako in tako že nad klancem. Nategnil je vajeti, da bi jo potegnil k sebi, kobilu — kje le je imel pamet! — kobila pa je samo dvignila glavo in začela še huje lezti nazaj, prav ko bi ponorela. Potem se ji je odtrgalo pod kopiti, pod zadnjimi, vežovje, da je znenada zdrknila, domala do trebuha, in da

bi bila kmalu nesreča; ali takrat, pri kraju že, se je zgodilo, da se je kobila splašila, se nekje, ko je tako lezla v klanec, ujela in se pognala proti njivi. Oče, ki so se teh nekaj trenutkov napeli nekam nazaj in ko ločec, so spustili roče, plug jim je sam od sebe zdrknil z rok, in znova jim je pognalo kri v glavo, otrok pa je spustil vajeti in zbežal preko ogonov; za sveto je vedel, da se bodo oča pognali za njim in ga sprebičali. Ali zgodilo se je, ta dan, kar se ni še nikoli. Oča so spregli kobilo, sneli so komat in ga pognali na garce, proti njemu — stal je sredi ogonov, vse je drgetalo na njem, in čakal — pa zaklicali, ko da bi se začudili, ko so ga zagledali sredi njive: »Kam te je odneslo, pri hudiču?« Otrok je prilezel nazaj, na pol preplašen od lastnega strahu, na pol zavoljo očeta ali nič hudega ni kazalo — in pognal kravi. Zorala sta, s kravama, oča pa so pri vsaki brazdi, ki sta jo načela nad klancem, povedali: »Še te nesreče bi bilo treba...« — to je nesreče zavoljo kobile, ko da bi ne bilo že drugih zadosti, vseh nesreč od dragoče do davka.

Spomin, ves živ ko strah sèm od večerke in z oranja, je otroka predramil; spreletel ga je srh, ko da bi ga zmrazilo; obrnil se je na hrbet, si potegnil odejo čez glavo — in ko se je zatem ogrel, je znenada postal sam ves srečen, da se ni kobili nič pripetilo... In če bo vse tako po sreči... lahko že jutri... lahko pa tudi da že nocoj... — se bo ob kobili pretezal czek, se lovil in se postavljaj na noge in jo vlačil za zizeka. Zatem ga bodo spustili iz hleva, za kobilo... in czek bo letal po ókolu, po travnikih... in otroci za njim... Tekal bo za kobilo, po cesti... in... in potem bo zrastel... — in Janžek ga bo zajahal. Žrebec bo zafzal in odgalopiral, z njim na plečih in do Drave... Pridivjal bo, razžarjen in razdivjan in na žrebcu — ko Matilda takrat. In žrebec bo rzal in prhal, kopal bo po strugi, da bo voda pršela, Janžek, on pa bo stal na njegovem križu, pokonci, niti za kneftro se ne bo držal... Zavriskal bo in Matilda, ta bo samo zazijala, samo gledala bo in zijala — nič več ga ne bo povpraševala o czeu in ga dražila, za vselej jo bo zalepnilo. »Jojna, kakšnega žrebca imate!« bo zapela. Strmela bo v žrebca in v Janžeka na žrebcu... — in povsila oči, kakor delajo dekleta, ko jih prevzame. Nič več ne bo povpraševala, kako je s czeu in kdaj bosta zrasla, oba, on in czek; nič več se ne bo norčevala, pred vsemi v šoli, da bo še dolgo čakal, če bo čakal na czeu, da bo czek zrasel — samo zijala bo, žrebec pa bo rzal in kopal po strugi, da bo voda pršela. Zajezdil bo v strugo, globlje in globlje, da se bo začel žrebec upirati, da bo začel dvigati glavo... in da ne bo znenada ničesar drugega več okoli njiju, ko samo še deroče vodovje in spreletavanje in vpitje galebov nekje nad široko

reko in nad zaraslim otočjem... — in zatem je bilo, ko da so tudi ti galebi vpili: »Matilda...! Matilda...!« Ne, ali to niso bili galebi, Janžek se je nekje na pol zavedal, da galebi ne morejo klicati Matilde, to je bil kmet, bil je Matildin oče, ki jo je klical... — ali to tudi Matildin oče ni bil, bili so oča, bili so mati, oba je slišal, pogovarjata se in ga kličeta... in oča ga mikastijo.

»Zbudi se! — Janžek?! — V hram pojdi pa lezi!«

»Ja... ja... Zakaj?« Fant se je mezil, se dvignil in povprašal: »Kaj pa kobila?«

»Bova že midva z očem,« je rekla mati in mu še enkrat povedala zavoljo hrama. »K peči lezi. Se boš že s čim pokril, s suknjo ali s čim...«

Otrok je zlezel z ujdčra; ubogal je, ne da bi pomislil, zakaj uboga. Med dvermi, ko ga je noč osvežila, se je še enkrat spomnil na kobilo. Postal je in povprašal:

»A zavoljo kobile?«

Ne mati ne oča nista nič rekla; stal je in čakal. Tudi kobila tam je še vedno stala in pomencavala, da se je slišalo slamo na podu.

»Ste slišali?«

»Zapri že enkrat!« se je na kratko, znenada zdrł oče in odšel z laterno do jasli.

»Pojdi pa lezi!« je začela mati. »Nič ne skrbi, bo že kako, z božjo pomočjo,« je govorila, ko da bi se s takim tolažila, in zavzdihnila. »Oh-jezus!«

Pripravlja se, čeka bomo dobili, si je mislil otrok, naenkrat noro srečen, zaprl štalno in bolj preskakal dvorišče ko stekel čez njega. Noč ga je hladila, ali to ga je samo še bolj poživilo.

V izbi je zlezel na peč, ali tam se nikakor ni mogel zместiti, kakor bi se hotel in kakor bi mu prijalo, in zlezel je nazaj na klop. Pobral je cunje, nekaj po klopi in nekaj po stolih, kakor so kod ostale od otrok, ko so se slačili, in si napravil vzglavje, odejo ali pravzaprav suknjo pa je pobral z očetovega in materinega ležišča.

A tudi na klopi se ni mogel zместiti. Obračal se je, se vnovič domislil Matilde, Matildinega očeta in njihovega žrebca, znenada pa se ga je lotila tiha groza — zavoljo kobile in če ne bi bilo kaj narobe. Zalezla se je vanj in ni si mogel pomagati, ni in ni se je mogel znebiti. Oče in mati, oba sta bila zapeta, in mati je začela spominjati svetnike, ko da bi se na romanje odpravljala. Oba z očetom sta bila, ko da nekaj pričakujeta, a se bojita; oče je čakal z laterno, mati s prekrižanimi rokami na trebuhu. Janžek ni mogel več spati. Dvignil se je, sédel, skrčil noge in jih objel; bil je pri peči, vlačil je suknjo nase,

ali znova in znova ga je potresal hlad, znova in znova je bil na dvorišču, ki je bilo okoli in okoli zaplankano, bil je pri Matildinih... in znova je bila pred njim večerka, je bilo dekle na žrebcu in zatem pregrada za žrebca in za kobilu. Naj je še tako in z nastežaj odprtimi očmi boljšal po izbi in v komaj komaj zaznavne križe na oknih — na koncu nekje je ostala vselej večerka, je ostala Matilda, je ostalo tisto, kako sta se ženila.

...Tačas ko sta z očetom razpregala — Janžek je kmeta prvič videl, tudi še ni vedel, da je Matildin oče — in mu je bilo na tujem dvorišču vse novo, od koruznjaka do visokega in obokastega stopnišča pred hramom, tačas se je kmet postavil za kolarnico, na spodnji konec hramov, in začel klicati. Zavpil je enkrat, še enkrat in še enkrat, na ves glas, in zatem skozi dlani »Matilda! Matilda!« — preden se je daleč nekje, onstran ograde in gostega sadnega drevja, oglašilo; bil je ženski glas, hripav in raskav, skoraj ko zahripan.

»Žrebca!« je zaklical kmet, ali tisti ženski in zahripan glas je hotel vedeti, zakaj žrebca — in kmet je znova prišel z vpitjem, naprezal se je, da mu je pognalo kri v glavo in v vrat. »K žrebcu so prignali! Za božjo voljo, kaj bi še hotela vedeti...?«

Ali tega zadnjega, zavoljo ženske vedečnosti, tega ni več vpil, to je povedal bolj zase, za očeta in za Janžeka. Stala sta, sredi dvorišča, z razpreženo in z razhomotano kobilu, in čakala.

Kmet je prinesel žganjico, da bi laže čakala, kakor je govoril, in se pri tem ves čas smehljal; obraz in koža, vsa, tudi ona, kolikor jo je gledalo izza razpetega ovratnika, je bila rdeča, ko da bi jo s krvjo polil; tudi vrat je bil tak, bil je zalit in napet, da je bilo čutiti, kako se poganja kri po žili.

»Eh-eh, otroci! Nobeden več te ne posluša...« se je še in še opravičeval zavoljo dekleta; ni in ni je bilo na spregled, ne nje in ne žrebca.

»Takšna je, ja,« je pokimoval oče in se nasmihal, tudi proti Janžeku, ko da bi hotel s tem povedati, da je z njegovim otrokom prav taka.

»Saj, pridna deklinca je, samo malo preveč je živa, vse bi hotela vedeti. Ne vem, po kom se je vzelo?«

Kmet je pristopil h kobili, jo pretipal od križa do trebuha, jo potrepal in menil:

»Mlado je še, mlado,« — mislil je na kobilu — »a nič, bo pa vse skupaj raslo, časa bo imelo dovolj, enajst mesecev...«

Teh enajst mesecev, to je bil čas kobiljega nošenja in to je vedel tudi šolar; vedel je tudi, koliko časa se bosta vozila z očetom k žrebcu

in da se bo za skakanje razmetalo veliko denarja, najmanj toliko, po koliko so se že czeeki prodajali. Ali otrok ni mislil ko oče, ko je govoril, ko se je žrebica začela goniti: »Pa naj ga dobi, czeaka, če je taka stvar, da je ustvarjena za to.« Janžek in otroci, ti niso mislili na to, njim vse to in tako očetovo govorjenje ni dosti hodilo po glavi, otroci so mislili bolj na czeaka; na czeaka, ki bo skakal po pašniku, na czeaka, ki bo poskakoval za kobilu in zvonil, in na to, kako ga bodo jahali.

»Ja-ja, dolgo se čaka pri tej živadi,« je povedal oče in vzdihnil; tudi on je ostal z očmi na kobili, ko da bi jo še enkrat ocenjeval zavoljo žrebčenja.

Ali tega, zavoljo žrebčenja in zavoljo kobile, ni nobeden do konca razmislil, ne oče in ne kmet. Sèm skozi drevje, od ókola, se je zaslišalo topotanje, težko in v presledkih, in izza skednja se je prikazal žrebec, v divjem in v težkem galopu — a na njem, čisto nekje na vratu že, je sedelo dekle — dekletce, šolarka — ter se držalo za svetle in dolge grive. Žrebec je pred skednjem zavil na dvorišče, in Janžek je videl, kako se je dekle na njem — bilo je Matilda, šolarka — krčevito, z vsemi prsti, zarilo v grive, da je ne bi odneslo, medtem ko ji je kite, svetle ko žrebčeva griva, kar zaneslo okoli glave.

Žrebec je zařzal. Začutil je kobilu in tudi kobila se je vznemirila, oče si je še enkrat navil kneftro okoli roke.

»Kaj goniš, kaj martraš žrebca?« je zmomljaj kmet in ostal z očmi na žrebcu. »Ne znôri živadi!«

»Eh, vi,« je vzkliknila šolarka, se skobacala žrebcu na križ, se dvignila in se vzravkala, da je Janžeka ledeno spreletelo, in se, zne-nada, preden je kmet utegnil skočiti k žrebcu, da bi jo prestregel, pognala na tla. »Kaj bi ga zmartrala? Kaj sem mu pa storila? Mene bo pa prinesel...« Smejala se je in gledala kmeta podočki in naravnost v oči ter mu vrgla vrv. »Eh, vi, oča...!« Potrepala je žrebca po prsih, segla v žepek na predpasniku in prinesla črni klopj kruha, razklenila dlan in podržala kruh. Konj je mlasknil s čobami, pobral kruh, a je še tisti trenutek dvignil glavo, spustil kraje na tla in zařzal, divje neučakano in ko da bi izzival.

»Ti, Markec, le počakaj, če ti še enkrat dam —« je dekletce pogrozilo žrebcu in na lepem znova buhnilo v smeh, ko da bi se ne vem zakaj moralo režati. Celi obraz ji je rdeče žarel, ko da bi ga kri zalila.

Vsi štirje so zaslišali vpitje, vsi štirje so se ozrli. Na stopnišču je stala ženska, spodrecana in s košaro na trebuhu in kričala — zavoljo dekletca, ko da je vse videla in slišala.

»Matilda! Prečej se mi poberi z dvorišča!«

Ženska je vpila na šolarko — bila je njena mati, drugega ni mogla biti — in se jezila.

»Naj te še enkrat vidim pri žrebcu! Samo še enkrat se postavlja po njem in, za kriščevo voljo, ne skači z njega!«

Ženska je vpila in se jezila, ali dekletce jo je gledalo, podočki in kljubetno, in bilo še vnaprej vse na smeh.

»Za celo življenje jo lahko skupiš, terja malička! Jaz te že ne bom gledala in hodila okoli dohtarjev! Poberi se, če ti rečem! Matilda?!«

Kmetica je povedala, dvignila je košaro na glavo in odšla po pocjah. Na vogalu se je prijela za košaro, se obrnila in še enkrat zaklicala: »Matilda, kaj sem rekla?« — in zavila za hišo.

Ali Matilda je še vedno, ko poprej, stala tam, ne da bi se ganila, in tudi režala se je ko poprej — le da je zdaj v njega opičila oči. Kmet in oče sta odšla k pregradi; kmet je držal žrebca in ga krotil, oče je vlekel kobilo, a kobila se je začela po malem upirati. Potem je kmet, Matildin oče, zaklical:

»Kje so škornji? Za žrebca?«

»O, oča, počakajte!« se je koj oglasila šolarka, odhitela v kolarnico, se stegnila za prvi tram in pognala od tam usnjeno obuvalo za žrebca, malo zatem še drugo. Potem je znova prišla, na dvorišče, in se postavila pred Janžeka; znova se je zasmejala in bilo je, ko da bi se prav njemu zasmejala. Vedel je za njo, poznala sta se iz šole, pri njih pa, bili so doma na spodnji strani od mesta, še ni bil, ali zakaj se mu je smejala, ni vedel. Tudi je vedel, da so njeni bogati, da so lahko imeli žrebca, pri njih pa so lani komaj komaj spravili toliko, da so kupili žrebičko, da so si pomagali pri oranju in da jim je kaj potegnila in zapeljala. Lahko ga je bilo sram. Povesil je oči in se zagledal v tistih nekaj trav pri nogah — poganjale so po sili med kamenjem in po razhojenem dvorišču. Zatem je le dvignil glavo in jo pogledal, vendar bolj nekam preko nje ko njo samo.

»Sta prišla po čeka?« ga je povprašala, z zateglim glasom, ne da bi se nehala smehljati.

»Da,« je rekel, kar se je dalo na kratko; bilo mu je sitno, nič več ni vedel, zakaj se je smehljala, a smehljala se je lahko samo njemu.

»Koliko pa jih imate, kobil?« ga je navrtovala dalje in ga spravljala v stisko.

Pomišljal je, da se sploh ne bi nič več oglasil, a ji je vseeno odgovoril.

»Samo eno — tole, žrebico.«

Ozrl se je za moškima, proti pregradi, in si komaj zapomnil, kar je povedala. Povedala je, da imajo pri njih žrebca pa še dve kobili

in da bosta obe dobili czeka, se pravi, da bodo imeli na pomlad petero konjev; po vsej priliki ji je godilo, da mu je pripovedovala tako in da bi vse to o njihovih in o njihovi bogatiji zvedel. Ali šolarjeve oči so ta čas obvisale na pregradi. Deske in sohe tam so bile ovite s slamo. Oče je držal kobilo na tej, na dvorišni strani, in kobila je bincala. Metala je zadnje noge, visoko, do vrha pregrade, ko da bi ponorela. Na drugi strani desk je bil žrebec; vzpenjal se je po ovitih deskah in sekal čez ograjo, po kobili, po kobiljem vratu, in znova in znova zaržal; tudi kobila je rezgetala.

»Snubita se,« je povedala šolarka, ko je videla, kam zija in da je ne posluša; sama ni nič pokazala, da bi se kaj menila zavoljo konj in za njuno početje.

Janžek je bil prvič pri taki reči, pri konjih, ter je zazijal. Ko je prignal k biku, so dali kravji vrat v rogovilo, da se mu je živad vedno zasmilila, najhuje takrat, ko jo je bik oplazil in ko se je kravše pod celo bikovo težo sesedlo — ali pri konjih, kazalo je, je bilo vse to drugače. Žrebica je bila prosta, bincala je, da jo je oče komaj krotil, in nič se ni bilo bati, da bi jo kam zateležili. Oba, žrebec in kobila, sta se na mrtve viže sekala in grizla, da je bilo, ko da se mislita pokončati. Janžek je moral pobledeti ali kaj, kajti šolarka, ki ga je znova gledala, se je zasmejala, na glas in zasmehljivo, ko da bi ga pomilovala in se norčevala iz njega, vse hkrati.

»Kaj se strašiš? To se samo tako igrata. Maličko še, pa se bosta ženila. Žrebička, ta je že ta prava, ali jo vidiš, kako je začela bincati — czeka boste dobili.«

»Ja?« je kimnil Janžek, komaj komaj da je kaj zinil. Zijal je za kobilo, ki jo je oče odgnal za pregrado, k žrebcu, in v vratu ga je začelo stezati. Zbal se je za kobilo, da ji ne bi žrebec hudega storil, čeprav bi bil vesel zavoljo czeka; ali bolj ko njuno rzanje in rezgetanje mu je ostal v spominu šolarkin smeh, njeno vprašanje; a vprašala je, ko da bi hotela tudi zvedeti.

»Kaj, ti že snubiš katero?«

Pogledal jo je, za trenutek, ko da mu ne bi prišlo prav do pameti, kaj ga je povprašala, ali že je tudi stisnil ustnice, sklonil glavo in spustil veke; zagledal se je v ilovko na dvorišču in se ves skrotovičil, strašno je bila radovedna, ta deklica.

»No, katero snubiš?«

Še bolj se je zategnil, ko da bi mu bilo znenada vse na njem odveč. Še bolj je stisnil ustnice.

»Ne poveš, kaj?« In čez čas: »Zakaj ne?«

Ni vedel, kaj naj stori, kam se naj dene. Obrnil se je proti koleslju in se začel igrati z žmicem na biču. Zanesel ga je v usta in ga pričel gristi.

»Pa ne da bi te bilo sram?«

Vendar pa — bilo ga je sram, tudi zato, ker ni mogel skriti rdečice, a ona šolarka, se mu je venomer smejala. Čisto se mu je približala, kot da bi po sili hotela videti povešene in nemirne oči, kako mu rdi koža in kako ga je sram, znenada pa — nič se ji ni hotel pokazati — je pograbila za krajec in mu potegnila klobuk na oči. Uprl se je, se zravnal, vse se je nasršilo v njem ter bi jo tudi mahnil, ali preden je kaj videl, je bila na pocjah, pri stopnišču, se ozrla in se ritensko potegnila okoli ogala, ne da bi prestala z režanjem... Jezilo ga je, a bilo ga je sram in ni si mogel pomagati, ne to večerko ne kasnejše tedne, ko sta se vozila z očetom k žrebcu. Vedno se je nekje bal, da bo pridivjala od kod, mu na lepem potegnila klobuk na oči in da se mu bo režala. Tudi v šoli je bil na oprezu in se je je ogibal; deklice so imele razrede zgoraj; na dvorišče, to je pred šolo pa skoraj niso hodili, a če so jih tudi kdaj spustili tja, vsake svete kvatre, so imeli deklice in dečki tam vsak svojo polovico dvorišča. Potem tudi z očetom ni več silil, ali silila ga je mati in ga tudi vselej prisilila, da je odšel z njim. Oče je vzel denar, zavoljo plačila, in Janžek je moral poganjati, da bi se za dne vrnila in da se ne bi oče zapil.

Tako je potem bil poleg, ko so kobilu še enkrat in zadnjikrat pripustili, in jo koj zatem, ko je bilo s skakanjem pri kraju in ker je otrok silil domov, vpregli v koleselj. Oče je odšel v hram, s kmetom, da bi plačal žrebca, kakor mu je povedal, a ga ni bilo več na spregled. Otrok se je držal kisle in se presedal na koleslju; silil je, da bi oče prišel in da bi se odpeljala. Kmetica, košata ženska, z ruto potegnjeno na oči, da ga je bilo strah, ga je tolažila, zatem pa je prišel kmet in ta je poklical Matildo. Posadil jo je na koleselj, na zadnji sedež poleg Janžeka, in jima rekel:

»Sprevozita se maličko po vasi. Samo nikamor predaleč ne vozita.«

Janžek je zatibal in zapeljal iz ókola, na cesto in med hiše, ali že pri obračanju na cesto mu je kmetova deklica iztrgala vajeti.

»Čakaj, bom jaz tibal,« je rekla — in prepustil ji je vajeti.

Ali koj ko je dobila vajeti in sta bila na cesti, se je stegnila po biču in vsekala po kobili. Zdrčala sta po cesti, do konca vasi, tam obrnila in znova zdrdrala skozi vas. Tako sta zapeljala večkrat, sem in tja med hišami, da se je kobila začela peniti in da se je Janžeku zasmilila, vendar reči dekletu ni upal nobene, prav ko da bi se je bal; preveč samosvoja je bila in nehote se je bal, da se ne bi znova

ponorčevala z njega, da mu ne bi potegnila klobuka na oči. Nazadnje se je dekle naveličalo in je nehalo z dirkanjem, popustila je vajeti in zataknila bič nazaj. Kobila je začela enakomerno kopitljati in dekle se je začelo meniti, o vsem mogočem je načenjala. Janžek se ni še nikoli vozil tako in s tujim dekletcem ter ga je bilo sram, vseeno pa manj ko zadnjikrat, ko je silila s tistim snubljenjem vanj; maličko mu je godilo, da se vozi po vasi z Matildo — ko bi mu le hotela še vajeti prepustiti pa bi bilo, a to največ zavoljo ljudi, ki so ju lahko iz vsakega okna gledali. Vendar pa, preden ji je zavoljo tega katero rekel, je na lepem in znova začela.

»Zdaj boste tudi pri vas dobili czeaka?« je začela in se ko ena sama radovednost zazrla vanj.

»Ja,« je odgovoril prav tako na kratko ko zadnjič; nič se ni mogel domisliti, kaj naj še stori, kaj naj zine, sama nerodnost ga je bila. No, njej po vsej priliki ni bilo tako pri duši, vnovič in vnovič je silila vanj, a okroglo in razgreto obličje s svetlimi in nakodranimi lasmi je bilo ko razžarjeno.

»Enajst mesecev, pa ga boste dobili,« je rekla, ko da bi ga morala o tem podučevati in ko da bi sam ne vedel tega. »To bo v tak čas, malo bolj rano, na pomlad.«

»Ja, vem.«

»Potem ga boš ti jahal -- czeaka?«

»Ja, jahal ga bom... pač ko bo zrasel... A to še ne bo tako kmalu; leto ali kaj bo že treba počakati, da bo zrasel.«

Začutil je, da se je razgovoril in to ga je naenkrat nazarensko razveselilo.

»Na pašnike boš prijahal, kaj? V log... na Dravo?«

»Bom,« ji je rekel in kimnil; vedel je, da bi ona rada tako, da bi prijahal; vseeno pa se mu je zazdelo, da ji mora neko stvar zavoljo pašnikov razjasniti, da ga ne bi kdaj zaman čakala, in zategadelj je rekel: »Samo, da pri nas bolj po redko gonimo na pašnike, daleč je.«

»Že,« je začela ona in menila, da ne bo tako daleč, ko bo jezdil, a na Dravo da bo tako in tako moral, že zavoljo kopanja, če ne zavoljo paše, in tako je potem tudi on mislil. Čisto počasi sta vozila, ko da bi kobila vedela, da se menita; komaj da se je prestavljala po cesti.

»Samo, če boš ti smel jahati?« ga je znenada povprašala in se nasmehnila; ni mogla zadržati smeha.

»Zakaj ne?«

Vprašanje ga je prizadelo, a še bolj ga je prizadel zadržan nasmeh; vseeno pa se je hotel še sam nasmehniti.

»Kaj, ali ne boš šel v šole?«

»Ja,« je rekel in začutil, kako je to s šolanjem nekaj, s čimer se lahko postavi pred njo, ki imajo žrebca in dve kobili. »Ja, v gimnazijo...« Ali nekaj jo je še vseeno povprašal. »A zakaj ne bi smel jahati — zavoljo gimnazije?«

»Že... — saj,« se je jela izmotavati, ko da bi hotela samo sebe popraviti; tudi nasmehnila se ni več, čeprav se je že mislila; utihnila je in se zamislila, ko da bi legla žalost nanjo. Potegnila je za vajeti in kobila se je ustavila. Pripeljala sta vrhka klanca, pod oreh in pred hišo. Držala se je, ko da bi se kujala, nekaj ji ni in ni bilo po volji. Potem pa se je le premislila in povedala: »Saj, ali zakaj boš šel v gimnazije?«

Vso kri mu je pobralo, da ga je zazeblo; zatem je zardel.

»Zakaj si tiho? Janžek?« ga je povpraševala, z imenom, in ga gledala — čisto blizu njega je prišla z očmi.

»Zakaj? Za-zakaj?« je zajeceljal; pravega, kar bi moral, pa ni mogel povedati — da je zatem povedala ona, počasi, da mu je ostala vsaka beseda v pameti.

»Za mašnika boš šel, čula sem, doma so govorili...«

Udarila je po kobili, z vojcam, in znova sta zdrdrala med hišami.

Vedno je bil vesel, ko so se ljudje menili o njegovem maševanju; ali tokrat, ob Matildi, ga je bilo znenada sram, da bo mašnik.

Nič več nista spregovorila, vse do konca vasi ne, to o njegovem mašništvu je pobralo besedo obema; tudi kobila je začela počasneje vleči, nihče na koleslju je ni več preganjal.

Ta molk je potem pretrgala Matilda, zamislila se je in menila:

»Ali na Dravo boš vseeno lahko prijezdil...«

»Ja,« je rekel fant in začutil, da mu je vnovič zmanjkalo besed.

Ona je še in še govorila, obračala se je k njemu, govorila je in ga gledala, poprejšnje žalosti ni bilo nikjer več; zazrla se je vanj, ko da bi hotela nekaj prebrati iz njegovih oči, in zatem dejala:

»Vseeno, Janžek, četudi boš šel v gimnazije in za mašnika, me boš lahko snubil...«

Zazirala se je vanj, a njemu je pobiralo zadnjo kri iz lic.

»Snubil, čuješ, dokler ne boš pel maše... Samo oženiti me ne boš smel...«

To je zdaj že razlagala, razlagala je in razlagala...

Nekaj je izgrčal, ali besede ni bilo iz njega. Šolarka je nategnila vajeti in koleselj se je povsem ustavil.

»Tudi poljubil me boš lahko.«

Sploh ni več umaknila pogleda, on pa je begal z očmi — po cesti, po travnikih in po njivah, po redkem sadnem drevju, ki je začenjalo cveteti, in po ravni črti hoste, ki je črnela nekje za njivami.

»Zakaj me ne poljubiš? Zdaj!«

Prisedla je bliže, čisto do njega se je pomaknila.

»Nihče naju ne vidi,« je rekla.

To je vedel tudi on. Bila sta na koleslju, na cesti pred njima ni bilo žive duše, tudi za njima, vse do vasi, ni bilo nikogar na stezi. Ali vseeno, tudi pogledati je ni upal.

In — naenkrat ga je poljubila na lice, dvakrat, trikrat. Začutil je vlažne, skoraj mrzle ustnice; lica pa, iz katerih je poprej tesnoba pobrala kri, so začela goreti, ko da bi jih iz krušne peči potegnil. Zrla je vanj, začuda zresnjena, in znova hotela, da bi jo poljubil.

»Poljubi me! Tudi ti me poljubi! Zakaj, zakaj me nočeš?« Stresala ga je, zatem pa se je razjezila, ga odpahnila in v jezi povedala: »Štor!«

Takrat sta tudi zaslišala vpitje. Dvignila sta se iz koleslja, oba hkrati, in zagledala doli v vasi in sredi ceste kmeta, Matildinega očeta.

»Kaj pa stojita? Ali se ženita?«

»Vidiš!« je rekla jezno, zmaknila vajeti z njegovih rok, obrnila koleselj in pognala. Bila je do kraja jezna, nič več ga ni pogledala, naenkrat pa, znova in na vsem lepem se je začela smejati in znova je bila čisto razžarjena v lica. Pred hramom se je pognala z vozila in potem, ko je oče stopil na koleselj in mahnil po kobili, zaklicala:

»Janžek, da boš prijezdil s czekom — na Dravo!«

Voz je zdrdral, da je morala proti koncu že vpiti, ali fant se je potegnil v suknjič, ko da bi ga zazeblo — ni je hotel slišati. Oče ga je butnil, vendar tudi to ni nič pomagalo, sam se je moral ozreti in zavpiti:

»Bo prijezdil, bo! Na Dravo!«

Vpil je in se smejal, zaradi otrok pač, potem pa je sedel nazaj na koleselj in ko da bi pozabil na otroke in na kmeta zadaj, zavzdihnil.

»Da bi le po sreči šlo, no, Šarga, Šargica, stopi!«

... Če bi šlo po sreči, bi drugo jesen — hodil bo že v gimnazijo — prijahal na Dravo. Žrebiček bi kopal po strugi, on, Janžek pa bo stal na njegovem križu, in Matilda, ta bo lahko samo strmela in zijala... Žrebec bo kopal po grušču, da bo vse pršelo... — in naenkrat je zajahal v strugo, bil je sredi toka, da ga je izpodnašalo, a Matilda, ona je stala na produ in vpila. »Janžek! Janžek!« je klicala. Ali on se ni zmenil, ne zavoljo klicanja, še manj zavoljo nje. Ali zatem je bil

Matildin glas tih in je prosil, bila je ko ob njem in ga namikavala, da bi se za božjo voljo zdramil in jo poljubil... — in zatem se je zares zdramil; ali pred njim ni bila Matilda, potresala ga je mati; stala je ob njem, pri klopi, in mu prigovarjala.

»Vstani, po starega Topleka boš skočil! Pripravljati se je začela, žrebička, oh-jezus!«

Šolar je bil koj na nogah, potegnil je suknjič nase, si prepasal hlače, in mati mu je pri vsem pomagala; včasih si tega ne bi pustil, da bi mu mati pomagala, ali otrok je postajal sam razburjen, vse je postajalo nekam svečano, vse, z materino utišano govorico vred; celo otroci po ležiščih so bili koj pomirljivi.

»Mama, imamo že czeaka?« je povprašala Trezika, tudi ona je prav tako pošepetavala.

»Ne še,« ji je mati odgovorila s spokojnim glasom. »Lezi in zaspi, nič še ni.«

Zares, Trezika se ni več oglasila.

Janžek si je pozapel obleko in odšel pred materjo, ki je odpirala in zapirala vrata za njim, najprej hišne in zatem še prikletne dveri. Na pol tamast od ležanja je prišel do hleva; hotel je, da bi videl kobilo, ali med podboji je stal oče in ga, komaj ga je zagledal, začel naganjati po sosedu.

»Stopi, stopi, nikar se ne obiraj! Zbudi jih, starega Topleka! Naj pridejo! Kaže, da se je začelo...«

Tudi očetov glas je bil svečan, ko materin poprej, in poln nekega pričakovanja. Tako otrok potem ni pogledal v hlev, obrnil se je in odšel preko dvorišča in v temo, po sosedu. Zunaj, onstran mostu, je začel teči, po sredi steze; bilo ga je strah teme, ki se je vlekla kraj bele steze in z njim v noč. Bilo je hladno, da je začel podrgetavati; zatem je začel teči, zavoljo hladnoče in ker ga je bilo strah potoka, jelš in hoste onstran potoka. Tako je potem pregnal strah in tudi stresalo ga ni več, lahko je začel misliti na czeaka in na Matildo. »Začelo se je... Kaže, da se je začelo,« je ponavljal očeta in bil nankrat neznansko vesel zavoljo Drave, a tudi zavoljo Matilde. Stal je na czeaku, na žrebcu, a žrebec je kopal po strugi, da je pršelo, in Matilda je samo gledala in se čudila. In potem bo prišel čas, ko bo doma prevzel, lahko tudi, da na Matildinem, in zatem se bosta vzela. Le tistega mokrega poljubljanja ne bo trpel...

Stari Toplek ga je koj slišal in se tudi koj oblekel. Prišel je s pipo, iz katere je na gosto vlekkel, ter podržal laterno proti šolarju, ko da bi si ga hotel ogledati.

»Ga že imate — czeaka?«

»Ne,« je rekel šolar in odkimal. »Ne še, ali začelo se je.«

Vendar pa mu je bilo pri duši, ko da ga je stari zasačil pri vseh njegovih razpredanjih.

»Kaj si pa tako pri volji?« ga je povprašal.

Še enkrat je dvignil laterno in jo tokrat prinesel čisto do dečkovega obraza. Šolar je utrepnil in si zakril oči.

»Nič... nič,« je zjecljal.

»Pa pojdiva,« je dejal sosed in odšel z laterno za šolarjem. Povpraševal je o kobili ter pri tem ves čas pljuval, a pljuval je tudi zato, da bi bilo vse po sreči; iztegnjena senca pred otrokom je skakala zdaj na levo zdaj na pravo.

Doma, v hlevu, sta starša stala pred Janžekom in gledala, kako je stari Toplek otipaval kobilo, od križa do trebuha in do vimena; delal je enako ko oče zvečer, le da je pri tem vlekel pipo in na hitro pocmokaval. Znenada pa je prenehal s cmokanjem, prav tako pa je prenehal tudi z govorjenjem, da bi bilo vse po sreči. Oba, oče in mati, sta se zazrla vanj, in tako so se potem gledali, le da Toplek še vedno in še dolgo ni nobene povedal.

»Kaj?« je povprašal oče, na obrazu pa se mu je pokazala skrb.

»Jezus, ali je kaj narobe?« je zastokala nanaglomoma mati, tudi ona je bila naenkrat vsa zaskrbljena.

Otrok, ta je stal ta čas pri vratih in jih je vse s strahom gledal. Stari Toplek je zavzdihnil, zatem pa povedal:

»Přvesnica je, pri takih je rado kaj povprek ali narobe, ali počakajmo, natura si tudi sama pomaga...«

Toplek je pogledal mater, zatem očeta, zatem pa se nasmehnil. Moral je še kaj povedati, da bi jim pregnal skrb, in tako je potem rekel tudi to: »Nobenega od nas bi ne bilo, če si natura ne bi pomagala. Tako je, ja...«

Ni pa to pomirilo onih, ki so stali v hlevu za kobilo in pričakovali žrebeta. Kobila, žrebica, je prestavljala in pogledovala nazaj, po ljudeh, ti pa so lahko samo zijali v njo in čakali, a Janžek je moral nazaj, v izbo, na klop. Komaj je legel, vznemirjen zavoljo kobile, že so se oglasili otroci drug za drugim, ko da bi čakali nanj.

»Janžek?« ga je natiho poklicalo.

Dvignil je glavo, prisluhnil in čakal.

»Janžek!« je znova poklicalo, s postelje pri vratih — bila je sestra, ki je tam ležala, Trezika.

»Kaj? Kaj bi rada?« je zarežal; nič mu ni bilo prav, da se je oglasila. »Spi! Tiho bodi! Lenčko boš zbudila!«

Malo časa je bilo vse tiho, a ne za dolgo. Oglasil se je brat, Vincek, ki je bil po letih za njim, oglasil se je na drugi strani peči in povprašal:

»Kaj, čeka imamo?«

Táko, docela lahkomi selno povpraševanje, posebej pa še Vincekovo, je Janžeka zjelo. Bilo je, ko da se bo Vincek samo na pol prebudil, se pretegnil in zazdehal in ček bo tu. Imelo ga je, da bi se obregnil in mu povedal, da je bolje, tudi zanj, da je tiho o čeku, in zatem, da bi ga povprašal, kaj ga reč briga, a se mu je nazadnje zazdelo, da stori še najbolj prav, če je tiho. Tak molk je potem Vinčeka huje prizadel, ko da bi se ne vem na kakšne viže sprl z bratom. Slišal ga je, kako se je obrnil na ležišču in kako je čakal... čakal... Tudi sestra je molčala, zadrževala je dihanje in čakala...

»Janžek, ali si slišal?« je zatem vprašala ona in zatem tudi ona čakala. Ali tudi njej, Treziki, naj je napravila še tako sladek glasek, ni odgovoril.

»Si slišal?« je vprašala znova, do kraja nestrpno, zatem pa rekla: »Mulec!«

Ne, ne bo ji odgovoril, to je zdaj vedel. Bal se je edino, da bi ne bila sestra preglasna in da ne bi zbudila Lenčke — Lenčka je znala nazarensko kričati; vedno, ko je začela z vpitjem, ga je imelo, da bi ji zamašil njeno na vse pretege zijajoče žrelo. Ali vedel je tudi, da Trezika ne bo prenehala, ko je že začela s povpraševanjem in z zmerjanjem — in tako bi se zagotovo sporekli, da se niso zunaj, v prikletu oglasile stopinje in da ni prišla mati, nanaglo, ko da jo je nuja prignala. Moral je koj s klopi in z njo, zelo se je mudilo. Tudi na Trezikino povpraševanje ni mati nič odgovorila, Treziko in Vinčeka, oba je zavrnila:

»Tiho, in spite!«

Materin glas je bil hladen, ko brez milosti, in Trezika se ni več oglasila. Zunaj, na dvorišču, ju je čakal oče in ga domala nagnal h krčmarjevim, po krčmarjevega strica.

»Reči jim, stricu, naj pridejo! Da se mudi, reči!«

»Dobro je, če smo na vse pripravljeni, h-ja...« je spregovoril Toplek.

Otrok ga je komaj zagledal; stari je stal pred štaló in vlekel tobak.

»O-jezus!« je zavzdihnila mati.

»H-ja, kobila ni kravše, pa še púvesnica je! Pri takem živinčetu nikoli ne veš, kako bo... H-ja...«

Mati je pričela znova z vzdihovanjem, vendar Janžek je ni več slišal, bil je že onstran kolarnice in tekél je... Tekel je za jelšami in

za potokom ter ga pri hrastiču, koder se je jarek zožil, preskočil, in zatem je znova tekel. Bilo je že v drugo, to noč, ko je tako tekel, ali tokrat ni bilo ko prvikrat, ko je tekel po Topleka. K Topleku, k sosedu ga je neslo od same sreče zavoljo czeaka, zdaj ga je to zavoljo czeaka stezalo. Tekel je, ko da bi se poganjal pred psi, zavoljo katerih bi se bal, da jim ne bo ušel, a vseeno je tekel. Nič se ni bal zavoljo luči, ali groza, strah zavoljo kobile in czeaka, se je začela zalezati sama od sebe vanj. Zatem se je za živo mejo, stran od steze, pokazala krčma. Pokazale so se sive stene pod črno in podolgasto streho. Pritekel je do verande, se je oprijel in začutil, da mu drgetajo noge; ko da bi bil brez kolen, so mu klecale. Vse na njem je drhtelo, proti njegovi volji, in jezik je sam od sebe in ko da bi se mu mudilo ponavljaj Toplekove besede: »Hja-hja, dobro je, če smo pripravljeni, na vse pripravljeni... hja-hja...« In ko se je tako zalezal strah vanj, si ni upal ničesar več. Stopical je okoli hrama, ki je ko spal, in vlekel na ušesa. Najprej je poslušal pri prednjih, zatem pri zadnjih dverih, naenkrat pa mu je postalo pri duši, da bi zahlipal; strah se ga je začel znova lotevati. In začel je razbijati po dverih in koj zatem po oknih, neučakano in divje. Oglasila se je krčmarica, za njo krčmar. Prikazal se je za oknom, razporinil litre in kozarce ter okno odprl. Zakašljaj je in zaspan povprašal:

»Za kriščevo voljo, kaj se godi?«

Otrok je blebetal in jecljal, nič pravega ni spravil iz sebe, da mu je krčmar zategadelj venomer segal v besedo, ko da bi ga ne slišal.

»Kaj? Kaj? Kaj?«

»Eh, žrebici je prišel čas! Kaj toliko povprašuješ?« se je ujezila krčmarica v hramu, na ves glas je zavpila. »Napravi se že pa pojdi in pomagaj!«

»Viš,« je začel ponavljati krčmar in obljubil Janžeku, da pride koj za njim. »Beži, beži, se že oblačim!«

Otrok se je pognal na stezo; znova je tekel — samo za trenutek se je ozrl nazaj, ko je začutil za hrbtom svetlobo, ki je padla iz krčme po drevju; krčmar je prižgal petrolejko.

Pred hlevom doma je postal, zatem pa potisnil vrata. Vsi trije, starša in sosed, so mu kazali hrbte, vsi trije so bili z očmi na kobili in vsi trije so se drug za drugim obrnili, ko so ga začutili.

»Krčmar pridejo...« je izjecljal šolar.

»Krčmar, ja!« je čez čas ponovil oče, ko da bi se šele počasi do kraja zavedel, zakaj je otrok v hlevu.

»Naj le pridejo... naj le pridejo...« je jel ponavljati stari Toplek, da je nekaj govoril, in naglo potegoval.

»Oh-jezus, ali se spozna kaj?« je zaskrbljeno povprašala mati.

»H-ja se bo že, kobile ima...« Toplek je vzel pipo iz ust in počasi povedal: »Taka reč ni nikoli, kakor si človek namisli. Vsaka natura si najde svojo stezo, ko vsaka voda svojo strugo. To ni nič drugače ko pri ženski, le da živad ne more nič povedati, ne more vpiti...«

»O-jezus!« je vzdihovala za sosedom mati.

Znova so se vsi trije zagledali v kobilo.

»Saj bo padla, poglejta!« je zaklicala mati.

Kobila se je nagibala na stran, proti steni, da je zares kazalo, da bo vsak čas padla. Tudi trebuh se ji je čisto povесil, ko da bi ji ga kaj predjalo z ene strani na drugo.

»Ne bo, ne...« je povedal Toplek in odkimal, zatem pa vseeno rekel: »A bi le storila prav, če bi legla.«

»Ji ne bi pomagali?« je povprašala mati, z glasom, ko da bi oba moška prosila.

»Bi, a ne bi nič pomagalo,« je pojasnil sosed. »Če ni sama pri volji za ležanje, se bo znova skobacala. Nič še ni zadosti zmartrana.«

Naenkrat se je mati ozrla — sam nemir je bil — in se ko nora zagledala v otroka; stal je tam, pri vratih, in jo gledal, ko da bi ne vedel, kaj naj stori; a tudi sama ni vedela, kaj mu naj reče, kaj naj stori; stegnila je roko predse, ko da bi hotela nekoga odriniti, a je roke povесila ter se znova zagledala v kobilo in soseda. Ta je vlekel pipo, jo prestavljal po ustih, ali na suhem in zaščetinjenem obrazu se ni nič zgodilo, tudi nobenega hja-hja ni bilo več iz ust, ko da bi se sosed vdal v božjo voljo, v potrpevanje in v čakanje. Oče je stopil do jasli, pobožal kobilo: po glavi, po svetlih rjavkastih ličnicah in po vratu, jo spreletel s pogledom in zatem obtičal na povešenem životu; oči in roke, vse na njem se je nekam povесilo, ko da bi ne bilo nobene misli več v njem, kaj naj še stori.

»Šarga, Šargica...« je bilo vse, kar je spravil iz sebe in kar se je slišalo; bilo je, ko da bi kobili prigovarjal in jo pomiloval.

Kobila je trznila z glavo, ko da bi jo hotela dvigniti nekam proti lestvi, kjer je bila nadevana krma, na rahlo, da se živad ne bi martrala, zatem pa je pogledala po sebi in povесila glavo. Nastala je tihoča, da se je zasllišalo vse po hlevu: teličkino prežvekovanje in kravji sopež... Tedaj pa tedaj je katera od govedi zarožljala z verigo in zasopela. Bilo je, ko da je vse čakalo, cela štala, z mokro in segreto tohlobo vred.

V tako tihočo je potem padel krčmar. Butnil je dveri in odšel naravnost h kobili, ko da ne bi nikogar videl in čeravno je glasno, s polnim in z zasiganim glasom in mimogrede povprašal:

»Kako je s czekom? Nič? A?«

Obšel je kobilo, s prekrizanimi rokami na prsih in za predpasnikom, še enkrat in še enkrat; večkrat ko je zaplesal okoli kobile, toliko bolj je odkimoval; zatem je potegnil roke izza predpasnika in začel otipavati kobilo vzdolž pod trebuhom, ko da bi za kožo pod trebuhom nekaj iskal in ko da bi potem to našel, a bi bil prav s tem, s to najdbo še bolj nezadovoljen.

»Saj, saj...« je govoril pri tem opraviilu in odkimoval; zatem se je zagledal v tri odrasle, posebej še v Topleka, ki je začel odkimovati, besede pa ni spravljal nobene več iz sebe, ko da bi mu to nekaj branilo.

Znenada se je oče obrnil, zagledal otroka in ga pri priči nagnal, ko da bi bilo to krivo, da krčmar vsega ne pove.

»Spat pojdi! Kaj imaš tu opraviti?«

Odprl je hlev, potisnil otroka čez prag in zatresnil vrata. Otrok je, preden se je privadil na temo in stekel čez dvorišče in v hram, zaslišal besede, krčmarjeve, a ki so ga na moč vznemirile. Prvo je bilo: »Vse je narobe!« — in drugo: »Viš, tu, tu je gobec, a zadnje noge, tod bi morale biti, a teh sploh ni! Nikjer, viš, nikjer jih ne najdem.« In čez čas, ko da je krčmar dvignil roke, ko da se ne da drugače pomagati, četudi gre grunt: »Po dohtarja, ljudje!«

V hlevu je nastala tihoča; samo mati je težko zavzdihnila, zatem je bilo znova vse tiho. Otrok na dvorišču je začutil hlad, začel je drgetati. V izbi se je potegnil na klop in znenada mu je prišlo, da bi zajokal, vendar tega ni storil, že zavoljo otrok v izbi ne. Ti so spali, vsaj zdelo se mu je tako, vendar pa niso spali. Komaj je malce zacmihal, štima mu je ušla sama od sebe, že se je oglasila Trezika, prav ko da bi čakala nanj.

»Kaj, še ni nič s czekom?« je zašepetala in privzdigovala glavo na vzglavniku; glas je bil na moč tih, bolj zaskrbljen ko radoveden, da se je Janžek nehote in domala proti volji oglasil.

»Nič — ni.«

»Oh-nazarenski,« je zavzdihnila, ko kakšna teta, ter na moč zaskrbljeno. »To se pravi, da še nič ne bo — nocoj, kaj?«

Čakala je, da bo odgovoril, ali Janžek je molčal; sploh, preveč je slišal, da bi ji lahko kaj povedal. Vseeno pa, sestra je vrtala naprej.

»Ja, ali Toplekov stric so pa le še vedno pri nas?«

Janžek bi zavzdihnil, ne toliko od jeze, kakor zavoljo sestrinega norega pozvedovanja — táka nora ženska zvedečnost!

»Tudi krčmarjev stric so prišli? Kaj?«

»Ah,« je zastokal, ves nejevoljen, tudi zato, da bi ga za boga milega vendar le pustila.

»Ali, na kaj pa potem čakajo, tam, v štali?«

Sestra je čakala. Čakala in prepoznala, da ne bo brat nobene rekel. Znenada pa ga je povprašala? »Kaj, ali bo icika telila?« — da je fant začutil, kako je je sam posmeh. Stisnil je zobe, ali Trezika še ni utihnila. Še in znova je čakala, da se bo oglasil, zatem pa vsekala: »Se bosta pa z iciko peljala k zdavanju.« In čez čas še: »Ti in Matilda!« — prav ko da bi jo povpraševal o vsem tem.

Spustil se je s klopi in zataval na sredo izbe, da bi jo zbrcal, frkljo, ali v temi je zadel v stol, s palcem, da je vse jeknilo v njem od bolečine.

»Uh, žota preklenska! Uh... uh...«

Bilo mu je, da bi se razjokal, sam sebi se je zasmilil. Odskakal je prek izbe in proti postelji po eni nogi in tudi že vedel, da bo obračunal z njo, kakor se je doslej vedno stpel s Treziko ali s šolarkami, ko mu je katera zmisliła Matildo. Ali Trezika je bila na vse pripravljena; planila je po postelji in pri tem pohodila Lenčko; sestra je strahovito zavreščala, a tudi Vincek je začel klicati nekje od peči; cela izba se je oglasila. Vseeno, Janžek je vedel, da bo opravil s sestro, čeravno je bolečina v prstu popuščala, z njo vred pa tudi jeza, huje in huje se je smilil samemu sebi.

To nenadno dretje, ko da bi naenkrat zleteli vsi križi s sten, pa je pri priči prestalo. Po dvorišču, vse do hišnih oken, se je razlila svetloča, po vsej priliki iz hleva, obenem je od tam zateglo in tenko zajokalo. Jok je bil materin in izba je odrevenela. Zatem je planila Trezika nazaj po postelji in k oknu. Nič več se ni zmenila za Janžeka.

Zaslišali so se koraki, po dvorišču in zatem v prikletu, bili so očetovi — otroci so se v trenutku razlezli po ležiščih in se potajili — in že je bil oče med vrati ter posvetil z laterno po izbi. Prišel je po Janžeka, da mora še enkrat h krčmarjevim, da mora po koleselj in po kobilo, in po Rudleka, to je po krčmarjevega hlapca.

»Kje imaš obuvalo? Zakaj, za vraga, si se sezuval?«

Otrok je bil zmešan, kakor da bi ga iz spanca predramili, ne obuvala in ne klobučka ni bilo nikjer. Oče tudi za trenutek ni miroval, mahal je z laterno in delal same sence po izbi, nobena stvar ni bila več tam, koder bi morala biti. Tudi očetov obraz, že tako ali tako ozek, je bil do kraja zapotegnjen.

Prijokala je mati, sklepalá roke in vzdihovala.

»Le zakaj smo gonili? Le zakaj smo gonili?« — to je k žrebcu.

Ali oče ji na tako ni odgovarjal; bilo je, ko da bi jo komaj komaj prenašal, ali ko da bi je sploh ne poslušal.

Otrok je našel obuvalo in klobuček, oboje nekje pod zgglavjem na klopi, si prvo in drugo ponatikal nase in zbežal to noč še enkrat za

potokom in za vrbačami. Ali če so mu poprej šklepetali zobje bolj zavoljo hladnoče ko zavoljo strahu, so mu pošklepetavali zdaj zavoljo strahu in groze. Strašile ga niso toliko domačije, ki so vsaka zase čepele v zvezdnati noči in med sadnim drevjem, strah ga je bilo groze, ki se je zalezavala vanj od vsake sence po okolih in po njivah. Vsaka posamična senca je rasla, ko da bi po njivah in travnikih ležale same kobile, se začuda večale in se martrale, z njimi vred pa bi se večala groza. Tako je potem pri krčmarju planil ko nor čez dvorišče in začel ko nor razbijati po hlevskih vratih.

»Rudlek! Rudlek!«

Klical je, vpil, ali hlapec se ni oglasil, ko da ga ne bi bilo v hlevu. Otrok je planil proti okencu, se potegnil po brani na pocjah do križev, in tresnil po šipah, da je zažvenketalo, tisti čas pa je začel tudi hlapček preklinjati. Prilezel je iz hleva, z rokami v hlačnih žepih, se splahnil pri koritu in začel z napreganjem. Prišla je krčmarica, v rdečkasti spodnjici in z lampo. Izvlekla je iz otroka, kako je s kobilom, ter jela zatem, ko je zvedela zavoljo živinozdravnika, da morajo ponj, jadicovati.

»Tako je z gospodarjenjem, ja ... Kako si naj potem človek kaj prigospodari? Ubogi Janža!« — to je bil otrokov, Janžekov oče.

Otrok je ta čas postavil okoli kobile in koleslja in podrgetaval, zeblo ga je, a bal se je tudi zavoljo šipe. Groza, ki se ga je tako strašno lotila, je zdaj, ko je bil med ljudmi in ko je bila luč, prešla — samo sram ga je bilo zavoljo nje. Ali že ga je Rudlek pograbil in ga s svojimi koščičastimi rokami zanesel na koleselj, se pognal sam na vozilo ter mahnil po kobili. Krčmarica je zavpila za njima, ali tega, kar je vpila, nista več slišala; koleselj je stekel na cesto, da ga je zanašalo zadaj za kobilom; kazalo je, da se je krčmarjev hlapček do kraja predramil: šmickal je nad kobilom in venomer nekaj povpraševal, čeprav mu otrok poleg njega ni odgovarjal.

»Ali je tako hudo? Ali je tako hudo?«

Bilo je zares hudo. Komaj se je koleselj dodobra obrnil na dvorišče, doma, že je bil na njem krčmar, medtem ko so otroka postavile neke roke, bile so očetove, na pocje, voz pa je znova zdrdral, čez mostič pred hramom in po cesti. Rudlek, ki je ostal za njim na pocjah, je odšel proti na moč razsvetljeni štali, otroka pa so vnovič pograbile očetove roke in ga potisnile v priklet.

»Kaj se, hudiča, opletaš ljudem pod nogami?«

Tako otrok ni prišel do tega, da bi pogledal v hlev in po kobili. Obstal je v prikletu, da bi prišel k sebi, ali naenkrat so ga začeli klicati otroci iz izbe, najprej Vincek, zatem tudi Trezika, medtem ko

je začela Lenčka z vreščanjem. Moral je k njim. Odprl je vrata in pri priči, komaj so ga začutili med sabo, so prenehali z vpitjem. Nobene ni rekel in tudi Trezika je molčala, ko da si ne bi nikakšnega vprašanja več izmislila. Dotipal se je do ležišča, se potegnil na klop, vendar ni več legel, tudi slekel se ni. Vse po izbi jih je čutil: Vinceka pri peči, Trezikino popravljjanje v postelji in Lenčkino naglo in nadušljivo podihavanje. Nastala je tišina, ko da bi cela izba napela uho, vse tja do štale in do kobile — vse, kar se je godilo v hramu, je vlekla na uho. Najbolj in najhuje od vsega se je slišal tenki materin jok, ta je delal vso to tihočo še večjo, do kraja jo je napenjal. Jok je bil zatišan, ko da bi mati stala nekje pri štali in na pocjah in kot da bi ga ves čas z ruto ali s predpasnikom zatišavala.

Zatem se je znova razlila svetloba po hišnih oknih. Iz hleva je primomljal oče, hotel nekaj od matere, zatem pa so zacvilila vrata na skedenj, kar je po vsej priliki pomenilo, da je odšel po krmo; drugega ta čas na pomlad na skednju niso več imeli. Vendar, še preden so v izbi lahko dočakali očeta, s čim se bo vrnil s skednja, so zaslišali materine stopinje, v prikletu in zatem po kuhinji. Zatem so prišli po pocjah počasnejši in bolj enakomerni koraki, to je bila hoja starega Topleka. Stari je prišel v kuhinjo ter začel s prigovarjanjem, ali mati je ves čas molčala, ko da bi rada jok do kraja zatišala.

»Kar koruzno vzami, Liza, kar moko! Jaje pa, kolikor se ti jih ne smili, samo da bi živad požrla. Samo da bi požrla in prišla malo k sebi. Tudi vino ne bi škodilo... tudi sol ne... Samo da bi živad kaj požrla, preveč do kraja jo je zmartralo.«

Mati je ropotala s skledami, lomila je jajca in postrgavala po skledi, ko da bi delala vse tisto, kar ji je sosed prigovarjal. Zatem sta oba odšla, mati z jokom, ki ga ni mogla več zadržati, in sosed med pokašljevanjem, ko da bi spil kaj žganega. Znova je začel z živadjo, da bi kaj požrla, zatem pa so se hlevska vrata zaprla in dolgo ni bilo nikakšnega glasu več.

»Oh-nazarenski!« je zavzdihnila Trezika in se potegnila pod odejo, ko da bi nameravala zaspati.

Kazalo je, da bo Lenčka začela z jokom, ali komaj je začela nekaj nabirati, jo je Trezika presekala:

»Lenčka!«

Ta tišina je potem nekaj časa trpela, dokler ni prišel oče v izbo, se stegnil proti tramu in odnesel vože.

»Jezus, kaj bodo z vožem?«

Bila je Trezika, ki je vprašala. Ali v izbi si tega niso vedeli povedati. Celó Janžek bi ji tokrat povedal zavoljo voža, če bi vedel; ali tudi

njega je lahko bila samo groza, znova se je začela zalezati v otroka. Pri kravah, ko so dobivali iceke, voža niso potrebovali. Tam sta oča ali stari Toplek snela, ko je bilo potrebno, kravi ali telici vrv z rogov, jo zavozlala okoli nog, ki jih je tele z gobcem vred kazalo iz krave, in potegnila — in icek je bil na stelji za kravo, da sam nisi vedel kdaj ... Mati si je vselej začela brisati oči, medtem ko je oče potegnil tele kravi h gobcu ter rekel: »To ga zdaj imaš!« — in je krava začela z velikim jezikom telička polizavati.

Tak spomin na iceka je predrdral koleselj, ki se je naglo ustavil na dvorišču. Naenkrat je bilo vse pred hramom razsvetljeno, vse do studenca, do koruznjaka in do drevja pred štalinkami. Najprej je planila k oknu Trezika, za njo se je dvignila Lenčka, sem od peči in na Trezikino posteljo se je privlekel Vincek, a tudi Janžek je prišel od peči. Tako so lahko potem vsi videli: s krčmarjeve kobile se je kadilo, s koleslja pa se je pognal moški v hubertusu, s podolgovato torbo in s kapo na glavi ter se napotil v hlev; za njim so zginili v hlev tudi drugi; na dvorišču je ostal samo Rudlek, izpregel je konja in ga odgnal v kolarnico; tam ga je najprej pokrtil, zatem pa ga je začel ribati.

Vse to pa je trpelo le nekaj kratkih trenutkov, po hiši se je začel pravi direndaj, ki potem ni več prestal. Vse tam v hlevu in okoli njega se je začelo premikati po nekih zapovedih ter se je tem zapovedim v vsem pokoravalo. Najprvo je pritekla v kuhinjo mati, tarnala je, ko da bi jo kdo iz hleva nagnal.

»Jezus, kje pa sem si mogla zmisлити na krop!«

Zaropotala je veka, mati je zakurila in jela na veliko porivati lonce v peč.

Ali vtem je pritekel oče in začel preklinjati zavoljo obrisač.

»Ali za božjo voljo, krop in obrisače, take reči bi že lahko pripravila!«

Preklinjal je, mati pa mu začuda ni nič odgovarjala; prišla je v izbo, z lampo, poiskala obrisačo v omari in jo dala očetu. Očetov poraščen obraz je bil siv in ko brez krvi. Zagledal se je v otroke na oknu, zakrižal, zakaj ne ležijo, in jih nagnal spat, ali preden so se otroci začeli razlezati — stisnili so se v okno pred očetom, — ni bilo očeta več v izbi; mati, ki je odšla za njim, jim ni ničesar več rekla, prav ko da jih ne bi videla in ko da bi je nič ne brigali.

Komaj da je Trezika spravila Lenčko ležat, ali vtem so zunaj začeli goniti živino iz hleva; odgnali so obe kravi, tisti dve, ki sta bili na pravo od kobile. Namesto teh krav — otrokom tudi troha ni več ušla — so začeli vlačiti v hlev neke rante in zatem še celo oje. Oče je

še enkrat pritekel v izbo, po žganjico in po kozarčke, ki so mu zapovrstjo padali iz rok, da je jel na veliko preklinjati, vendar otrok tokrat ni več naganjal. Zatem, bil je v prikletu, ga je mati povprašala zavoljo žrebeta.

»Kaj žrebe,« je vzkipeł, »za kobilu, za kobilu me je strah!« In čez čas, ko da se je še enkrat obrnil: »Čez žrebe že lahko napravimo vsak svoj križ.«

»Uboga živad, uboga živad... Mogoče pa je ne bi smeli do kraja po njivah goniti...«

»Oh, kristus-jezus, zdaj še s tem začenjaj! Bi se naj sam pred plug vpregel?«

Otroci v izbi so začutili, kako je jeznega očeta odneslo pred materjo. Znova so se prilepili na okno, ali poslej ta izba, ali to okno, kamor so se nagnetli, vse to ni bilo več eno samo uho, ki je vleklo nase, kaj se godi po dvorišču in hlevu, te trenutke je postala izba in to okno ko eno samo srce: napeto je utripalo in se balo najhujšega: ko le kdaj za kaj na svetu je trepetalo in upalo zavoljo czeke in kobile, bolj zavoljo kobile ko czeke — tega še ni nikoli bilo, še nikoli jih ni vozil, še nikoli jih ni oče posajal nanj. Vendar pa, tudi vse drugo, to je najhujše, je prišlo. Prvo so skozi okno zagledali, da je prišel czek na svet mrtev — videli so, kako ga je Rudlek na škopi slame privlekel iz štale: stvar je bila začudo ploska, ko vležana, samo neke dolge noge so visele s slame.

»Czek!« je vzkliknil Vincek, ali Janžek ga je sunil, da je zletel z okna, zatem se je pobral z okna tudi sam. Hotel se je nekam deti, ali v izbi ni bilo več kota zanj. Napotil se je iz izbe, iz hrama: vse, kuhinja, veža, ključanja, vse je bilo na stežaj odprto: v kuhinjo je svetila luč, ko sama sebi, žive duše ni bilo v hramu. Otrok je lezel po pocjah, ni ga bilo več strah, tudi groze ni več občutil; šklepetal je z zobmi, da je vse drgetalo na njem, ali tudi mraza, jutranjega hladu ni čutil.

Takšen je zagledal na pocjah pred hlevom starega Topleka. Stari je prišel iz hleva, si predevaval pipo po ustih in pocmokaval, bolj hitro ko po navadi, in si govoril:

»Hja-hja, nature se ne da prisiliti, da bi živela, če naturi ni, hja...«

Za sosedom je prišel iz hleva krčmar; predjal si je klobuk na glavi, zatem pa, ko se je prikazal oče med vrati, povprašal:

»Ja, ali boš ti opravil,« — oče ga je na veliko pogledal — »da se živad ne bi več martrala?«

»Kristus-jezus, kdo pa drugi!« je zarežal oče, zatem pa na veliko zamahnil in odšel brez besed in ko da mu je tako ali tako vseeno, v

hram. Od tam se je potem vrnil s svojim nazarensko dolgim nožem, s katerim je klal doma in pri domačih okoli svinje.

Maličko pred njim, samo za kak tenek čas pred njim je prišel iz hleva gospod, ki ga je pripeljal krčmar. Tisti hubertus, s katerim je odšel v hlev, kakor so videli otroci, tisti hubertus je zdaj spotoma oblačil, medtem ko je mati hodila za njim s torbo in obrisajo, obešeno čez roko in vso popackano s krvjo. In ta gospod, bil je živinozdravnik, je ves čas pred materjo pripovedoval, ko da bi nekaj dokazoval, vmes pa povpraševal.

»Pri tem opraviilu zdaj mene ne potrebujete več. Ali — kje je krčmar zdaj? Mati, samo maličko vroče vode bi še potreboval. Ne bi šla kar v kuhinjo? Mati?«

Ali mati, ki je hodila za živinozdravnikom ko ovca, je strahotno zavreščala — v očetovi roki je zagledala nož.

Janžek se je vtem potegnil do hleva in zagledal na levi, koder je stala v hlevu kobila, na slami in na krmi nekaj stegnjenega, s strahotno dolgimi nogami, ko malo poprej pri Rudlekovem czeu. To stegnjeno na podu je imelo nenavadno in ko sod napihnjen trebuh ter je tudi še dihalo, glava pri jaslih se je hotela vnovič in vnovič privzdigniti, ali vselej znova je obležala na podnicah. Cela štala je bila ko izpraznjena. In potem, naenkrat, ali pa je to prišlo počasi, ni videl otrok ničesar več, ko da bi vse luči umrle, je bilo, in tihoča je nastala, ko da bi se mlin ustavil, ko mu vode zmanjka, le to ... le to je še zaznal, da ga je nekaj dvignilo in ga nekam neslo.

Prav zavaljo tega pa se je potem zgodilo, da je otrok zjutraj zamudil šolo, a kar je bilo še huje, da je v šoli zaspal in da ga je učiteljica komaj prebudila. Vendar pa otrok ni hotel povedati ne tega, zakaj je zamudil, in ne tega, zakaj je zaspal. Učiteljica je na vse viže silila vanj, ni pa nič zvedela; vnaprej in vnaprej je trmasto molčal, oči pa so mu bile take, ko da se bo vsak čas žalost vlila iz njih.

Zatem je šolar zaslišal, ko skozi mreno, kako je zapel glas nekega dekleta.

»Joj, gospa učiteljica, jaz pa si mislim — czeu so dobili!«

Šolar v klopi je trmasto stal, tudi toliko se ni ozrl, da bi pogledal, kdo je povedal o czeu — prepoznal je Matildin glas. Vendar tudi smeh, ki je nastal po razredu, je storil svoje, še bolj je stisnil zobe.

Tako je potem, ko je minila šola in so jih izpustili na stezo, prišla Matilda sama za njim in ga povprašala:

»Joj, ali ni resnica, da že imate czeu?«

Šolarji okoli njiju so tačas začeli prepevati:

»Czek — czek — czek ...«

»Ženin in nevesta imata czeka, czeka...«

Janžek je zapičil oči v otroke, ali ti — nikakršne milosti niso poznali; zatem je obstal z očmi na Matildi, za dolgo, kakor je še ni pogledal, ter počasi dojel, da se mu smehlja — eh, vse je kazalo, da se mu posmehuje. Imelo ga je, da bi se zakadil v njo, kakor ga je imelo malo poprej zavoljo šolarjev, imelo ga je, da bi jo potegnil za njene svetle in okoli rute nafrkočene lase, ali nič takega ni storil; nobene ji ni rekel, stekel je na svojo stran, za šolarji.

»Janžek, boš prijezdil na Dravo?« je slišal za sabo.

Bila je Matilda, ki je vpila za njim. Gledala je za njim — ali šolar, ta je začel še bolj naglo bežati, oči so se mu do konca zasolzile.